

Nr 145.

Av herr **Örne**, om utredning rörande smörkontrollverksamhetens organisation.

Under det senast förflutna året har *landets smörexport* undergått mycket betydande förändringar, vilket belyses av följande siffror över smörexportens omfattning under åren 1911—1913 och 1928—1932:

År	Total ton	Till England ton	Till Tyskland ton
1911.....	22,176	16,475	353
1912.....	21,237	15,929	833
1913.....	19,654	15,749	310
1928.....	17,545	8,918	7,990
1929.....	24,940	12,986	10,716
1930.....	26,696	14,004	11,234
1931.....	19,578	11,657	6,545
1932 januari—november	12,367	8,302	3,564

Siffrorna visa, att den totala smörexporten under år 1932 kan beräknas uppgå endast till omkring hälften av 1930 års smörexport. Exporten till England har under samma tid minskats med cirka $\frac{1}{4}$ under det tysklandsexporten reducerats med ej mindre än $\frac{2}{3}$. Under år 1932 motsvarade englandsexporten cirka 3,460 drittlar per vecka medan tysklandsexporten uppgick blott till cirka 1,490 drittlar per vecka.

Dessa siffror visa att landets överskott av mjölk, exporterat såsom smör, nedgått mycket snabbt, vilket torde bero på en något minskad produktion å ena sidan samt en ökad inhemsk konsumtion å den andra.

Vid antagande att till beredande av 1 kg. smör åtgår cirka 25 kg. mjölk, erfordrades under år 1932 för beredning av det exporterade smöret omkring 335 miljoner kg. mjölk. Då landets totala mjölkproduktion anslås till 4,600 miljoner kg. framgår härav, att mjölkkvantiteten, som åtgår för exportsmöret, motsvarar endast cirka 7 procent av den totala kvantiteten. Detta förhållande förklarar även de snabba variationerna i smörexportkvantiteten och att det synes ligga inom de nära liggande möjligheternas gräns, att smörexporten kan helt försvinna och förbytas i ett importöverskott. Detta kan bliva beroende av konjunkturerna under de närmaste åren; sedd på längre sikt kan detta bliva en följd av industriens utveckling på vissa områden och därav uppstående ökning av den inhemska konsumtionen.

I detta sammanhang äger *smörexportens fördelning på olika exportorter* intresse. För åren 1929—1932 lämnas här nedan uppgifter i detta avseende (i drittlar om 1 cwt. = 50.8 kg.).

Å r	Malmö—Trälleborg drittlar		Göteborg drittlar	
	per år	medeltal per vecka	per år	medeltal per vecka
1929	362,656	6,974	110,531	2,125
1930	394,940	7,595	96,909	1,863
1931	288,385	5,545	55,019	1,057
1932 januari—november.....	200,216	4,171	26,240	546

Tabellen visar, att exporten över Malmö—Trälleborg numera omfattar blott något mer än halva kvantiteten vid jämförelse med exporten för ett par år sedan. Göteborgsexporten däremot uppgick år 1932 blott till omkring $\frac{1}{4}$ av 1929 års export och i förhållande till exporten över Malmö—Trälleborg år 1929 motsvarar den ej ens $\frac{1}{10}$.

Vid två föregående riksdagar har undertecknad hemställt om en fullständig utredning av frågan, på vilket sätt betryggande smörkontroll borde utövas samt att denna utredning måtte verkställas och föreläggas riksdagen, innan det av 1930 års riksdag anvisade beloppet för uppförande av kontrollstationer för smör och ägg toges i anspråk för sitt ändamål.

Den 16 oktober 1931 förordnade Kungl. Maj:t, att en kontrollstation för smör skulle genom statens försorg anläggas i Malmö. Sedan hamndirektionen i Malmö i skrivelse den 19 november 1931 till jordbruksministern meddelat, att förslag väckts om uppförande genom Malmö stads försorg av en byggnad, i vilken staten skulle få disponera lokaler för smörkontrollstationen, förordnade Kungl. Maj:t den 4 december 1931, att med verkställandet av Kungl. Maj:ts beslut den 16 oktober 1931 skulle tills vidare anstå. Vid sammanträde med stadsfullmäktige i Malmö den 30 mars 1932 beslöts, att, under vissa förutsättningar, ställa ett anslag av högst 1,500,000 kronor till förfogande för utförande av en permanent kajbyggnad och uppförande av en smörkontrollstation. Genom beslut den 15 april 1932 beslöt Kungl. Maj:t i anledning av vad sålunda förekommit, att uppdraga åt lantbruksstyrelsen, att efter slutförda förhandlingar med hamndirektionen i Malmö till Kungl. Maj:t inkomma med förslag till avtal i ämnet mellan staten och Malmö stad. Med skrivelse den 12 december 1932 framlade lantbruksstyrelsen förslag till dylikt avtal. Detta ärende är nu föremål för regeringens prövning.

Enligt lantbruksstyrelsens i skrivelsen den 12 december 1932 omförmälda undersökningar beträffande lokalbehovet i smörkontrollstationen skulle för ändamålet erfordras 2,460 kvm. I sitt den 30 april 1931 avgivna förslag till uppförande av smörkontrollstation i Malmö angav lantbruksstyrelsen det erforderliga utrymmet till 3,063 kvm. under det att jordbruksutredningen år 1930 beräknade utrymmesbehovet till 4,950 kvm. (lokaler för äggexporten däri inräknade). Dessa siffror visa en icke obetydlig inknappning av ut-

rymmet för varje gång utredning verkstälts. Detta visar även huru ofullständig och bristfällig den av jordbruksutredningen verkställda utredningen i detta avseende var, ävensom svårigheten för att icke säga omöjligheten att fixera utrymmesbehovet för smörexporten ens för de närmaste åren framåt.

I detta sammanhang förtjänar ett yttrande i lantbruksstyrelsens skrivelse den 12 december 1932 att ordagrant återgivas. Styrelsen anför: »Någon ledning för bedömning av lokalbehovet kan lantbruksstyrelsen knappast säga sig hava fått vid — — — överläggningar med smörexportörerna. Dessa hava ju, alltsedan frågan om inrättande av smörkontrollstationen uppkom, ställt sig tämligen tveksamma mot en inflyttning i desamma i enlighet med den härför uppgjorda planen. Medan deras betänksamhet mot kontrollplanens genomförande tidigare huvudsakligen gällt de beräknade hyrespri- serna — — — hava de nu jämväl ansett sig *förhindrade att kunna lämna några uppgifter angående det sannolika, framtida lokalbehovet för deras respektive affärsrörelser*».

Beträffande hyresavtalstidens längd framhöll lantbruksstyrelsen i samma skrivelse att det låge i statens intresse att få en kort avtalstid, men styrelsen hade dock gått med på det av Malmö stads ombud framställda förslaget, att avtalstiden skulle omfatta 50 år, dock med rätt för staten att frånträda avtalet efter 25 år mot en ersättning av 69,265 kronor.

Ovan omnämnda förslag till hyresavtal innebär, att staten skulle, med hänsyn till smörkontroll och smörexport binda sig under så lång tid, att därunder kan försiggå en hel industriell revolution. Detta innebär en orimlighet, då man icke kan bedöma vare sig behovet eller lämpligheten av denna fasta anläggning ens för de närmaste åren.

Då de enskilda exportfirmorna icke kunnat avgiva någon säker beräkning för sitt lokalbehov i kontrollstationen, har lantbruksstyrelsen hänvisat på möjligheten av att svenska mejeriernas riksförening förhyrde allt för export- smöret avsett utrymme inom kontrollstationen. Vid betraktande av *dels* att hyresbeloppet för kvadratmeter räknat blir avsevärt högre i detta hus än i de lokaler, smörexportörerna nu hyra och det icke borde beräknas att riksföreningen använder sina genom mjölkavgifter influtna medel till utgifter, som ansetts vara för höga för de hittillsvarande smörhandelsfirmorna och *dels* att riksföreningen förfogar över exportsmöret endast under ett år enligt det under föregående höst träffade s. k. »smöravtalet», synes det icke gärna kunna på allvar ifrågasättas, att denna förening skall hyra dessa dyrbara lokaler för 50 respektive 25 år framåt.

I anledning av de inledningsvis lämnade upplysningarna om smörexpor- tens snabba nedgång och frågan om uppförande av smörkontrollstationers nuvarande läge, synes en lösning av denna lokalfråga enligt de av 1930 års riksdag uppdragna linjerna icke böra ske. Ärendet bör därför upptagas till förnyad prövning med beaktande av att smörkontrollen och smörexporten givas möjlighet till erforderlig anpassning efter rådande förhållanden.

I detta sammanhang bör frågan om svenska smörprovningarnas organisation jämväl underkastas prövning.

Vid föregående års riksdag ansåg sig jordbruksutskottet i anledning av vad i motion I: 17 anförts, böra förutsätta, att vid smörprovningarna funnes personal anställd endast i den utsträckning, som kunde anses betingad med hänsyn till smörexportens omfattning. Vidare anförde utskottet, att det icke kunnat undgå finna smörprovningarnas organisation påfallande dyrbar. Utan att göra någon direkt hemställan i saken, ifrågasatte utskottet därför verkställande av en utredning, huruvida och på vad sätt smörprovningarnas dåvarande organisation skulle kunna utan åsidosättande av provningarnas effektivitet förenklas.

Anslaget till smörprovningarna beviljades av riksdagen under åberopande av jordbruksutskottets utlåtande.

Den föreslagna utredningen har på Kungl. Maj:ts anmodan utförts av lantbruksstyrelsen.

Under år 1931/1932 funnos vid smörprovningarna för smörkontrollen anställd personal i följande utsträckning (utom den för försäljningen av runmärkta papper och stäver erforderliga):

i Malmö:	Lön kronor	i Göteborg:	Lön kronor
1 direktör	9,500	1 direktörsassistent	7,200
1 direktörsassistent	6,000	1 bokhållare	3,500
1 kamrer	5,200	1 smörbedömare	4,000
1 inspektör	5,200	1 kontorsbiträde	2,100
1 smörbedömare	4,000		<u>16,800</u>
1 kontorsbiträde	2,100		
1 vaktmästare	2,400		
	<u>34,400</u>		

Lönestaten uppgick alltså till 51,200 kronor. Härtill komma utgifter för dyrtidstillägg och pensionsavgifter.

För budgetåret 1932/1933 uppgå lönerna till befattningshavare, anställda för smörkontrollen, till

i Malmö:	Lön kronor	i Göteborg:	Lön kronor
1 direktör	9,500	1 direktörsassistent	7,200
1 direktörsassistent	6,000	1 bokhållare (1/2 året)	1,750
1 kamrer	5,200	1 smörbedömare	4,000
1 inspektör	5,450	1 kontorsbiträde	2,550
1 smörbedömare	4,000		<u>15,500</u>
1 kontorsbiträde	2,100		
1 vaktmästare	2,400		
	<u>34,650</u>		

Lönestaten uppgår alltså till 50,150 kronor. Härtill kommer utgifter för dyrtidstillägg och pensionsavgifter.

Vid fastställande av sist omnämnda stat säger sig lantbruksstyrelsen hava iakttagit vad 1932 års riksdag anför, beträffande smörprovningarnas organisation. Någon ytterligare minskning av personal syntes lantbruksstyrelsen icke möjlig och den gjorda nedskärningen hade i hög grad möjliggjorts däriegenom att *kontrollen ännu icke vore fullt utbyggd*. Man kan alltså befara att ökade anslag till denna verksamhet skola begäras, om de s. k. kontrollstationerna komma till stånd.

Någon personalförändring under budgetåret 1933/1934 har lantbruksstyrelsen icke ifrågasatt.

Riksdagens påpekande att smörprovningarnas organisation befunnits *påfallande dyrbar* skulle sålunda leda till att en bokhållartjänst i Göteborg icke för närvarande tillsättes.

Det av riksdagen uttalade önskemålet om utredning, huruvida och på vad sätt smörprovningarnas organisation skulle, utan åsidosättande av provningarnas effektivitet kunna förenklas, har icke beaktats, ty någon sådan utredning har icke kommit till stånd. Då smörprovningarnas stat tages till utgångspunkt, synes en dylik utredning omöjlig att utföra, emedan denna helt naturligt i första hand förutsätter en undersökning av smörkontrollens medel och mål.

Utgiftsposten »övriga utgifter», som för budgetåret 1931/1932 uppgick till 81,500 kronor, har för vart och ett av budgetåren 1932/1933 och 1933/1934 beräknats till 65,675 kronor, som en följd av minskade utgifter i samband med minskat provningsarbete. Denna utgiftsminskning sammanhänger alltså ej med någon omorganisation, varför den, om provningsarbetet ökas, kan väntas bliva förbytt i en utgiftsökning.

I detta sammanhang förtjänar nämnas, att smörprovningarna, sedan smörexporten nedgått, skaffat sig nya arbetsuppgifter utanför det av riksdagen såsom norm för personaluppsättningen angivna verksamhetsområdet. Så t. ex. utföra smörprovningarna numera för svenska mejeriernas riksföreningsräkning bedömning av smör, avsett såväl för export som för den inhemska marknaden och äger *denna bedömning bindande verkan med avseende å smörets betalning* enligt »smöravtalet». Smörprovningarna bedriva i detta avseende en verksamhet av kommersiell natur, som hittills omhänderhafts av smörhandlarna själva.

Ett annat exempel utgör kontrollen över det utvidgade saluförande av smör i runmärkta bitförpackningar på den *inhemska* marknaden. Därav uppkommande rese- och traktamentskostnader skola visserligen bekostas av mejerierna, men smörprovningarna tillhandahålla erforderlig kontrollpersonal. Dessa och andra utvidgningar av arbetsområdet, gå stick i stäv mot jordbruksutskottets, av riksdagen godkända utlåtande, i vad angår smörprovningarnas personal.

Om riksdagens direktiv i ärendet hade följts, hade den nu sedan två år tillbaka ständigt fortgående minskningen av smörexporten bort leda till väsentliga personalindragningar under innevarande år.

Ovan har det påvisats hurusom smörexporten från Göteborg under år

1932 omfattat blott cirka 550 drittlar i medeltal per vecka. Om varje märke består av 10 drittlar, skulle exportkontrollen omfatta bedömning av 55 drittlar per vecka, alltså knappast en halv dags arbete. Visserligen förekomma även andra bedömningar, men dessa äro icke mera vidlyftiga än att samma bedömare gott kan medhinna även dessa. Som en jämförelse kan nämnas, att år 1929 handhade mejerikonsulenten i Malmöhus län vecko-kontrollen i Malmö vid sidan av sin ordinarie syssla och han utförde då kvalitetsbedömning på 11,855 drittlar. Kostnaderna härför gick till 1,500 å 2,000 kronor. Göteborgs smörexport uppgår numera blott till en bråkdel av smörexporten över Malmö år 1929, men icke förty uppgår lönekontot för smörkontrollen i Göteborg nu till cirka 17,000 kronor, förutom avsevärda kostnader för kontor m. m.

Detta exempel visar, hurusom smörprovningarnas nuvarande personalupp-sättning svällt ut till orimliga proportioner och att organisationen alltjämt gör skäl för det av riksdagen föregående år uttalade omdömet »påfallande dyrbar».

Vad själva provningsverksamheten för övrigt beträffar må anföras, att nytillkommen bedömningsverksamhet utföres jämsides med den gamla, utan att man gjort klart för sig behovet av alla dessa olika bedömningar. Det har på så sätt skapats en mängd arbetsuppgifter, utan att resultatet därav synes motsvara kostnaderna.

Vill man granska smörkontrollens effekt ur ekonomisk synpunkt, d. v. s. såsom ett medel att främja smörkvaliteten och därigenom lantbrukets ekonomiska intressen, kan man belysa detta genom att verkställa en jämförelse mellan svenska och danska smörpris under olika perioder.

Nedan anförda siffror utgöra exempel på huru mycket den svenska noteringen legat lägre än den danska under vissa perioder under de senaste åren (skillnaden angiven i svenskt mynt):

1930	$\frac{13}{2}$ — $\frac{5}{3}$	skillnad	35 öre
	$\frac{1}{5}$ — $\frac{18}{6}$	»	11 »
	$\frac{25}{9}$ — $\frac{1}{10}$	»	30 »
	$\frac{4}{12}$ — $\frac{30}{12}$	»	10 »
1931	$\frac{22}{1}$ — $\frac{11}{2}$	»	17 »
	$\frac{13}{5}$ — $\frac{10}{6}$	»	9 »
	$\frac{27}{8}$ — $\frac{10}{9}$	»	12 »
	$\frac{5}{11}$ — $\frac{26}{11}$	»	9,5 »
1932	$\frac{4}{2}$ — $\frac{3}{3}$	»	17 »
	$\frac{23}{3}$ — $\frac{28}{4}$	»	5 »

Då växlingarna i kvaliteten hos svenskt och danskt smör följas rätt så väl under olika årstider (med undantag möjligen för hösten), är det tydligt, att ovan anförda prisskillnader i stort sett icke äga något närmare samband med kvaliteten och man kan därför påstå, att dessa växlingar i den relativa prissättningen äro nästan uteslutande beroende av kommersiella förhållanden. Inför dessa fakta är det tydligt, att talet om smörkontrollens möjlig-

heter att förbättra det svenska smörets prisläge måste tagas med stor försiktighet. Det ligger nära till hands att befara att en överorganiserad smörkontroll blir ett självändamål mer än ett instrument till förbättrande av lantbrukets ekonomi.

Ovan har det påvisats, hurusom smörexporten sjunkit, att inrymmandet av smörkontrollen i av stat eller kommun uppförda fasta anläggningar är olämplig, att smörkontrollen alltjämt är »påfallande dyrbar», att svenska smörprovningarnas verksamhet utvidgats i strid mot riksdagens uttalade mening samt att utredning saknas om sättet för smörkontrollverksamhetens utövande, dess medel och mål. Vid sådant förhållande synes en utredning om smörkontrollverksamheten böra utföras av personer med fackkännedom på mejerihanterings- och smörhandels område, för klarläggande av ovan berörda förhållanden och utarbetande av en plan för den framtida verksamheten.

Med hänsyn härtill hemställes,

att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att det täcktes Kungl. Maj:t låta verkställa en fullständig utredning av frågan på vilket sätt smörkontrollverksamheten bör organiseras och utövas, samt giva riksdagen del av denna utredning innan det av riksdagen år 1930 anvisade beloppet för uppförande av kontrollstationer för smör och ägg tages i anspråk för sitt ändamål eller staten ingår på flerårigt hyresavtal för någon av dessa kontrollstationer.

Stockholm den 20 januari 1933.

Anders Örne.

